

INNSPILL STATSBUDDSJETTET 2025 – HELSE- OG OMSORGSKOMITEEN

Realisere funksjonshemmedes rett til å leve og bo selvstendig, i pakt med CRPD artikkel 19 – BO DER MAN VIL, MED TILGANG TIL NØDVENDIGE TJENESTER.

Velge bosted, velge hvor og med hvem man skal bo – ikke plasseres i bestemte boformer

Artikkel 19 i funksjonshemmede-konvensjonen CRPD, slår fast at «mennesker med nedsatt funksjonsevne har anledning til å velge bosted, og hvor og med hvem de skal bo, på lik linje med andre, og ikke bo i en bestemt boform».

Utviklingshemmedes bosituasjon

- **Bofellesskapenes størrelse har fortsatt å øke.** I 1990-årene var grensen satt til 4-5 beboere. Snittet på bofellesskap etablert de siste ti årene er på ni beboere.
- **Bofellesskap med fellesareal dominerer.** Dette er stort sett bofellesskap der beboeren leier av kommunen.
- **Mange boliger er ikke vanlige boliger i et ordinært bomiljø.** Andelen av boliger som ligger i «omsorgsområder» har vært synkende, mens andelen bygg som stikker seg ut i nabolaget øker.
- **Det er et stort etterslep på vedlikehold i kommunalt eide bofellesskap,** selv om leilighetene i dag er stort sett av en størrelse og standard som er i pakt med retningslinjene fra 90-årene.
- **De som leier av kommunen har liten innflytelse over bosted.** Kommunen bestemmer og personen får valget «take it or leave it».
- **Mangel på tilbud gjør at mange bor lenger hjemme.** 20% av voksne utviklingshemmede bor hos familien. Det anslås å være en underdekning på 2000 boenheter nasjonalt.
- **Lav eierandel, flere ønsker å eie.** Eierandelen blant utviklingshemmede er rundt 25% blant alle, men en del lavere blant de som mottar helse- og omsorgstjenester
- **Boligøkonomien er forverret.** Husleien har doblet seg siden 2001 (faste priser), mens bostøtten som i 1991 var ansett som en viktig del av utviklingshemmedes totale økonomi, på det nærmeste er faset ut. I 1994 mottok rundt 85% bostøtte mens dette var redusert til godt under 20%.
- **Statlige virkemidler virker.** Kommunene signaliserer at boliger for utviklingshemmede tilpasses statlige finansieringsordninger. Nødvendig – tydelig presisering av hva er «for stort» og hva er «en vanlig bolig i et ordinært bomiljø».

Virkemidler i boligpolitikken

Husbankens virkemidler i den sosiale boligpolitikken inneholder blant annet investeringstilskudd til omsorgsboliger. Det er krav til prosjektene at de skal følge prinsippene om normalisering og integrering i planlegging. Boenhetene skal ikke ha et institusjonslignende preg og bør være plassert i ordinære og gode bomiljøer. Det skal ikke lokaliseres for mange boenheter i hvert bygg, og ulike brukergrupper skal ikke samlokaliseres på en uheldig måte. Realitetene de senere årene viser at samlokalisering i store enheter brer om seg, og at anbefalingene ikke følges.

Effekten av bostøtten er sterkt redusert som sosialpolitisk virkemiddel i løpet av de par siste tiår. Stortinget ba i juni 2023 Regjeringen om å fremme forslag til endringer i regelverket i statsbudsjettet for 2024. Departementet arbeider videre med forenkling og forbedring av ordningen, men mener at de gjennom endringene som ble gjort i revidert nasjonalbudsjett for 2024, knyttet til forenkling av egenandelskurven, økning av bougiftstaket på 4000 og kompensasjon av utgifter til oppvarming har fulgt opp anmodningsvedtaket. Selv om øvre grense for hvor høye utgifter man får lagt til grunn i beregning av bostøtte er økt siden forrige statsbudsjett, er endringen minimal. For en person i rullestol i Oslo, som er avhengig av tilrettelegging, utgjør dette 9.731 kroner pr. måned. Et søk på Finn for små leiligheter for én person, viser at ingen av de tilgjengelige boligene er aktuelle.

Brukerstyrt personlig assistanse og andre kommunale assistansetjenester

Funksjonshindres organisasjoner har i flere tiår kjempet for likeverdige og gode assistansetjenester. «Selvstyrt er velstyrt» er navnet på en offentlig utredning som ble levert til Regjeringen i desember 2021. Utvalget var delt, men allikevel enige om at viktige ting måtte forbedres. Nå – nesten tre år senere, har Regjeringen fremdeles ikke startet arbeidet med en stortingsmelding på området.

BPA var opprinnelig tenkt som et verktøy for likestilling med fleksibilitet og mulighet til selv å bestemme hvor, til hva, når assistansen skal ytes og hvem man ønsker som skal yte assistansen. I stadig flere kommuner har fleksibilitet og selvbestemmelse forsvunnet og verktøyet for selvstendighet og likestilling er mer eller mindre rasert.

Manglende tilgang til gode assistansetjenester er ikke bare en begrensning for de som mottar eller kan motta BPA. Også andre kommunale assistansetjenester begrenses i omfang og kvalitet av kommunale lovbrudd og begrenset kommunal finansiering. Alt for mange med behov for kommunale omsorgstjenester plasseres i boliger som til forveksling ligner institusjoner. De store leilighetskompleksene utstyres med personalbase og fellestjenester, uten at tjenestemottakerne får sine behov individuelt vurdert slik som loven krever.

Funksjonshemmedes menneskerettigheter inkluderer retten til et selvstendig liv. Mangelen på en kvalitetsmessig god BPA og/eller andre tilfredsstillende assistansetjenester, reduserer mange funksjonshemmedes mulighet til et selvstendig og likestilt liv. Nå må Regjeringen på banen umiddelbart.

Psykisk helse

Utfordringene knyttet til psykisk helse øker i alle aldersgrupper. Regjeringen gjør et løft blant annet gjennom opptrappingsplan for psykisk helse og rus med et løft i 2025 på 400 millioner. 150 av disse skal overføres gjennom kommunenes rammetilskudd. Det er vanskelig å se at det vil bli en stor helseforbedring ved at det avsettes 150 millioner frie midler til kommunene for lavterskeltilbud innen psykisk helse. Bryter vi det ned på individnivå er det et tilskudd på kr. 27,-/innbygger. Utfordringene innen psykisk helse ute i kommunene er både mange og store. Ettervern og rehabilitering innen psykisk helse er grunnleggende for god mestring.

Vi har behov for økt kompetanse i offentlige tjenester basert på erfaring og forskning. Målsetning er å redusere utenforskap og gi flere med en angstdiagnose og annen psykisk uhelse en bedre arbeidshverdag og få flere til å gå fra trygd til arbeid.

SAFO ber om følgende:

At Stortinget signaliserer at staten, sammen med norske kommuner, innen 2030, skal sikre funksjonshemmede reell rett til å velge hvor man vil bo, og med hvem man vil bo. Dette vil innebære:

- At det utvikles en effektiv handlingsplan for nedbygging av institusjoner for funksjonshemmede med tidsfrister og budsjett. Planen må utvikles i samarbeid med funksjonshemmedes organisasjoner.
- En tydeliggjøring i regelverket om funksjonshemmedes rett til å motta tjenestene i valgfri bolig.
- Sikrer finansiering som kan bidra til at unge funksjonshemmede får tilgang på en god bolig i et inkluderende bomiljø
- Tydeliggjøring i regelverket om at kommuner som velger å bygge samlokaliserte enheter med mer enn 6 enheter, ikke vil få innvilget lån eller tilskudd via Husbanken.
- At det settes av midler til å sikre at funksjonshemmede mottar BPA og andre aktuelle assistansetjenester i tilstrekkelig omfang og av god kvalitet, slik at funksjonshemmede sikres mulighet til full deltakelse og likestilling på alle livets områder. Den enkelte må sikres individuell vurdering av tjenestebehov.

Personer med psykiske helseutfordringer har behov for raskere hjelp og tilgang til lengre behandlingstid. Det krever god nok oppfølging i kommunene og tilgang til nødvendige tilbud i spesialisthelsetjenesten.

Øremerkede midler til utarbeidelse og gjennomføring av et kompetanseprogram basert på erfaring og forskning som inneholder informasjon, veiledning og oppfølging for helsesykepleiere, veiledere i skolen og på utdanningsinstitusjoner, samt utdannings- og skoleledere

Angstforeningen

NORGES
HANDIKAPFORBUNDS
UNGDOM

Norsk Forbund for
Utviklingshemmede

Norges
Handikapforbund